

تحلیل ظرفیت‌های بندر سیراف در جذب گردشگری ساحلی

کبری قامتی مجرد^۱، آرش قربانی سپهر^۲

چکیده

شناخت ظرفیت‌یابی گردشگری شهرهای ساحلی حائز اهمیت فراوان است. بندر تاریخی سیراف با گذشته‌ای پر بار و گرانبها می‌تواند نقش پراهمیتی در جذب گردشگری ساحلی ایفا کند؛ پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و در قالب توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است و جهت گردآوری اطلاعات از داده‌های کتابخانه‌ای استفاده شده است. پرسش پژوهش حاضر آن است که بندر سیراف با توجه به پیشینه تاریخی آن و با داشتن پتانسیل بالا در بخش ساحلی و دریا چگونه می‌تواند در جذب گردشگر ساحلی موفق عمل کند؟ فرضیه پژوهش حاضر بدین‌گونه است که به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن ظرفیت بالای این منطقه در جذب گردشگر ساحلی می‌توان ادعان کرد سیراف با استناد به سابقه تاریخی، موقعیت جغرافیایی، اقلیم ویژه، زمینه‌های مثبت و مساعد تفریحی و ورزشی مخصوصاً گردشگری ساحلی با برنامه‌ریزی و توان بالقوه‌ای که دارد و با توجه به داشتن موقعیت‌های ویژه می‌تواند در جهت توسعه گردشگری ساحلی و جذب گردشگر، به خوبی ایفای نقش کند. نتایج نشان‌دهنده آن است که صنعت گردشگری و به‌خصوص گردشگری ساحلی با توجه به موقعیت این بندر و سواحل آن در حاشیه شمالی خلیج فارس حائز اهمیت بسیار است که باید از سوی مسئولان ذی‌ربط مورد توجه و بهره‌برداری قرار گیرد تا بتوان گردشگری و به‌ویژه گردشگری ساحلی را در سیراف توسعه داد.

کلید واژگان: گردشگری ساحلی، خلیج فارس، بندر سیراف

۱- دانش‌آموخته جغرافیای سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، Ghcobra313@yahoo.com
۲- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه خوارزمی تهران، ar.ghorbanisepehr@mail.um.ac.ir

مقدمه

امروزه جهانگردی به‌عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی دنیا، جایگاه ویژه‌ای در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی را به خود اختصاص داده است (جان‌پرور و همکاران، ۱۳۹۶:۲). از این‌رو صنعت گردشگری امروزه از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. به گونه‌ای که گردشگری یکی از پنج منبع مهم کسب ارز خارجی است و در شصت کشور رتبه اول را به خود اختصاص داده است، تعداد کل گردشگران از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۷۶۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ افزایش یافته و پیش‌بینی می‌شود که این تعداد در سال ۲۰۲۰ به ۱/۵۶ میلیارد نفر برسد (موحد و کهرازی، ۱۳۸۹:۲). گردشگری صنعتی است که آثار اقتصادی و اجتماعی قابل‌توجه دارد. ایجاد اشتغال و دستیابی به درآمد ارزی پایدار و مناسب و همچنین شناخت متقابل فرهنگی در راستای صلح و وفاق بین‌المللی از آثار اقتصادی و اجتماعی این صنعت است. جاذبه‌های گردشگری با توجه به میزان جذابیت خود می‌توانند گردشگران را به سوی خود جذب کنند و در این زمینه ساختار جذاب این جاذبه‌ها در زمینه جذب گردشگر دارای اهمیت بسیار است (Cartner, 2002:13). در واقع ساختار گردشگری یک مکان دربرگیرنده عواملی است که می‌تواند انگیزه بیشتری را برای تقاضای گردشگری در آن فراهم آورد (Law, 2002:142) و ساماندهی گردشگری در یک مکان با برنامه‌ریزی برای شناخت رفتار گردشگران در آن مکان آغاز می‌شود (Bansal et al, 2004:25)؛ لذا این صنعت دربردارنده تمامی پدیده‌ها و روابط حاصل از تعامل گردشگران، عرضه‌کنندگان و فروشندگان محصولات گردشگری، دولت‌ها و جوامع میزبان، در فرایند جذب و پذیرایی از گردشگران است (Mcintosh, 1995:9). صنعت گردشگری نتایج و دستاوردهای عمده‌ای را نیز دربردارد که از آن جمله می‌توان به جنبه اشتغال‌زایی و تأثیر آن بر کارکردهای توسعه‌ای و اقتصادی اجتماعی در منطقه یا کشور اشاره داشت (Hall, 2000:2). از این‌رو بسیاری از کشورها در رقابتی نزدیک و فشرده در پی افزایش بیش‌ازپیش منافع و عواید خود از این فعالیت بین‌المللی‌اند؛ لذا امروزه به منظور تنوع‌بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و درآمدهای ارزی و همچنین ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در کشور، توسعه صنعت گردشگری از اهمیت فراوانی برخوردار است. به طوری که امروزه توسعه و ارتقای گردشگری به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه پذیرفته شده و در دستور کار دولت‌ها قرار گرفته است (Ko & Stewart, 2002:523). امروزه برخلاف گذشته که افراد معدودی می‌توانستند در فرآیند گردشگری مشارکت داشته باشند، افزایش روزافزون تعداد گردشگران، گویای تبلور یافتن گردشگری به‌عنوان یک نیاز است، همین امر ضریب تأثیرگذاری گردشگری را افزایش داده است (موحد و کهرازی، ۲، ۱۳۸۹).

بر این بنیاد سال‌هاست دامنه گردشگری، از میدان محصور مکان‌های باستانی به محیط طبیعی رخت کشانده و در این میان نقش سواحل به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری، اهمیتی روزافزون یافته است (شیعه و اشلیکی، ۱۳۸۹: ۱۵۶). از این‌رو برنامه‌ریزی، هدایت و توسعه صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از منابع بسیار مهم کسب درآمد و ایجاد اشتغال که دارای تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی فوق‌العاده‌ای نیز است به‌عنوان یک نیاز مطرح می‌شود (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۱). گردشگری ساحلی از بزرگ‌ترین فعالیت‌های جهان است که با رشد شتابنده خود به فعالیتی چند منظوره مبدل گشته است به‌طوری‌که توسعه گردشگری و تفریحات مربوطه از عوامل مؤثر در شکل‌دهی الگوی توسعه نواحی ساحلی بوده و تأمین‌مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری برای میزبان است (www.Mitjalilismj. Blogfa. com). بی‌شک کشورهای که از سواحل بکر و طبیعی برخوردارند و در راستای رونق این جلوه مهم توریستی سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی بلند مدت کرده‌اند، به آثار مثبت فراوان مترتب بر آن رسیده‌اند و بر تداوم بیشتر آن اصرار و پافشاری دارند (لولویی، ۱۳۸۲: ۲۹۳). این در حالی است که ایران با برخورداری از منابع سرشار محیطی و بهره‌گیری از پشتوانه تاریخی تمدنی و فرهنگی چند هزار ساله از قابلیت ویژه‌ای برای توسعه صنعت گردشگری برخوردار است؛ اما به لحاظ شکوفایی این کارکردها، نتوانسته جایگاه در خور توجهی را کسب کند؛ زیرا، اقتصاد تک‌محصولی متکی بر درآمدهای نفتی، مانع از توجه به این بخش از اقتصاد در کشور شده است. مقایسه کشورهایی که مهم‌ترین منابع اقتصادی خود را از گردشگری کسب می‌کنند با ایران که به درآمدهای نفتی متکی است، اهمیت اقتصادی توسعه گردشگری را در ایران نشان می‌دهد (هادیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲)؛ همچنین منطقه خلیج فارس به دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی بسیار زیبا، جاذبه‌های تاریخی _ مذهبی انسان‌ساخت و همچنین به جهت قرارگیری در منطقه استراتژیک ویژه و هم‌جواری با تنگه هرمز به‌عنوان کانون عمده گردشگرپذیر منطقه و کشور مورد توجه گردشگران است؛ اما به جز دو نقطه آن، بهره‌برداری مطلوبی از سواحل جهت توسعه گردشگری نشده و فاقد امکانات مناسب دریایی (باغ‌های دریایی، پارک‌های آبی و جزایر توریستی) است؛ در واقع منطقه ساحلی خلیج فارس فقدان یک برنامه جامع و استراتژیک و همچنین مشخص نبودن هدف‌ها و سیاست‌های ایران‌گردی و جهانگردی در قالب یک برنامه اجرایی است؛ بنابراین شناسایی هرچه بهتر توانمندی‌ها و قابلیت‌های نقاط مستعد و برنامه‌ریزی دقیق جهت امکان‌سنجی این مناطق به لحاظ توان جذب گردشگر می‌تواند یکی از راهکارهای گسترش صنعت گردشگری باشد (جان‌پرور و قربانی سپهر، ۱۳۹۵: ۱۱۴).

بر مبنای مطالب بیان شده، بندر سیراف یکی از بنادر تاریخی ایران در منطقه خلیج فارس محسوب می‌شود که از جنبه‌های تاریخی، فرهنگی و موقعیت جغرافیایی دارای ارزش‌های بالایی است که در این مورد خاص کمتر مورد توجه پژوهشگران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است. بندر سیراف که بر اساس اسناد و مدارک تاریخی از دوره‌های قبل از اسلام، بندری پررونق و در واقع از بزرگ‌ترین بنادر تجاری خلیج فارس به حساب می‌آمده است. این بندر امروزه نیز با توجه به مجاورت در کنار ذخایر عظیم نفت و گاز و ایجاد تأسیسات مربوط به صنعت نفت همچون پروژه‌های پارس جنوبی، پالایشگاه جم، پارس ۲ کنگان و مجتمع‌های عظیم پتروشیمی و صنایع وابسته به آن، می‌تواند خود را به‌عنوان یک قطب اقتصادی بزرگ معرفی کند. امروزه از اسکله‌های سیراف میعانات گازی به سایر نقاط جهان و به‌خصوص چین، ژاپن و هند صادر می‌شود و این موضوع بیانگر این مسئله است که بندر سیراف دوران اوج این منطقه را در طول تاریخ شاهد آن بوده، دوباره احیا خواهد کرد. بر این بنیاد پژوهش حاضر در پی آن است که ارزش مکانی سیراف را به‌عنوان یکی از جاذبه‌های گردشگری کشور به‌ویژه از نظر گردشگری ساحلی بررسی کند.

پیشینه تحقیق

با مطالعه روند تکامل علوم، متوجه می‌شویم که این روند مرحله به مرحله صورت گرفته و کارهای انجام شده در گذشته، در حقیقت اساس و زیربنای تحقیقات جدید بوده‌اند؛ بنابراین یکی از خصیصه‌های پژوهش علمی توجه به کارهای پیشینیان است. این کار سبب می‌شود که پژوهشگر از دوباره‌کاری در تحقیق پرهیز کند و به جای اتلاف وقت به تکمیل یافته‌های گذشتگان بپردازد. مزیت دیگر اطلاع از کارهای صورت گرفته مربوط به موضوع تحقیق این است که پژوهشگر می‌تواند با مراجعه به آن‌ها اطلاعات خود را بالا ببرد و با دیدی وسیع به موضوع مورد تحقیق بنگرد. در زمینه گردشگری ساحلی، پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است؛ اما درباره گردشگری ساحلی سیراف مطالعات محدودی صورت گرفته است. در این راستا تحقیقات و پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است که نتایج این تحقیقات در جدول شماره ۱ نشان داده می‌شود.

جدول شماره ۱: پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه موضوع پژوهش

نویسنده / سال	موضوع	نتیجه
جیمز موریه ۹-۱۸۰۸	سیراف	نخستین گزارش در خصوص سیراف را جیمز موریه در سال ۱۸۰۸-۱۸۰۹ میلادی منتشر کرده است که به ابعاد باستانی شهر سیراف پرداخته است (سمسار، ۳۳۷: ۱۳۳۷)
سجادی و همکاران ۱۳۹۲	ظرفیت‌سنجی گردشگری ساحلی پایدار در شهرستان کنگان استان بوشهر	ضعف زیرساخت‌های (خدمات و امکانات رفاهی)، عدم سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی در ابعاد توسعه گردشگری و مشارکت ضعیف مردم محلی در اجرای پروژه‌های محلی، باعث شده تا امکان استفاده از فرصت‌های گردشگری در منطقه فراهم نشود.
ذال و همکاران ۱۳۹۶	ارزیابی گردشگری میراث فرهنگی بر اساس تحلیل S. E. P. T (مطالعه موردی: بندر تاریخی سیراف در خلیج فارس)	این تحقیق تدوین شاخص معیارهای سنجش اثرات و توسعه گردشگری در بندر تاریخی سیراف است که نتایج بیانگر وضعیت مطلوب بیشتر متغیرهای سنجش برای بررسی میدانی است.
مشایخی و همکاران ۱۳۸۴	کتاب مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی سیراف	در این کتاب بیشتر به ابعاد تاریخی، اجتماعی و ژئومورفولوژی بندر تاریخی سیراف پرداخته شده است و تنها یک مقاله در ارتباط با گردشگری بندر سیراف در این کنگره پرداخته شده است.
مرادی و همکاران ۱۳۹۴	بررسی حوزه نفوذ منطقه‌ای و ساختار کالبدی- عملکردی بندر سیراف در قرن چهارم	مبنای متون تاریخی، از ساختار کالبدی- عملکردی شهر سیراف این نتیجه حاصل می‌شود که شهر زنده است و تعاملات اجتماعی در بازارها و بنادر اتفاق می‌افتد.
معصومی ۱۳۸۳	سیراف (بندر طاهری)	به ابعاد تاریخی و باستانی سیراف پرداخته است

(نگارندگان، ۱۳۹۸)

مبانی نظری

گردشگری

واژه گردشگری معادل کلمه لاتین tourism است که از لغات فرانسوی tour گرفته شده و به معنای چرخش، طی کردن و سیرکردن است. در متون فارسی، معادل‌های گوناگونی برای واژه توریسم آمده است؛ مانند گردشگری، جهانگردی، سیاحت، تفریح و حتی ایران‌گردی (متقی و همکاران، ۱۳۹۸: ۶). در کل گردشگری به علت خصلت بین‌رشته‌ای خود قابلیت نگرش‌های متفاوت را داراست که خود سبب ارائه تعاریف بسیاری از آن شده است. بر اساس تعریف سازمان جهانی توریسم، گردشگری یا معادل دقیق و درست انگلیسی آن توریسم، فعالیتی چند منظوره است که در مکانی خارج از محیط عادی گردشگر انجام می‌گیرد و مسافرت گردشگر بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف تفریح، تجارت و یا فعالیت‌های دیگر است (W. T. O. 1997). اسمیت گردشگری را شامل همه فعالیت‌هایی می‌داند که یک گردشگر در طول مدتی که وی به دلایل شخصی یا حرفه‌ای، در جایی دور از مکانی که معمولاً زندگی و کار می‌کند، انجام می‌دهد (Smith, 2002: 23). به‌طور کلی گردشگری دربرگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و ارتباط متقابل میان آن‌هاست؛ بنابراین آثار مختلفی در فضای جغرافیایی ایجاد می‌کند (Briedenhann, 2004: 1).

گردشگری ساحلی

گردشگری در کشورهای توسعه‌یافته در سه طبقه اصلی طبیعت‌گردی، گردشگری تاریخی (فرهنگی) و گردشگری ساحلی جای می‌گیرد (Sasidharan, V. Sirakaya, E. & Kerstetter, 2002: 166). آرگادی معتقد است که در صنعت گردشگری بیشترین توجه و تمرکز بر روی بخش گردشگری ساحلی قرار دارد. گردشگری ساحلی در قرن نوزدهم میلادی مورد توجه قرار گرفت و همواره به‌صورت غیرخطی بر تعداد گردشگران ساحلی افزوده شده است (Davenport, 2006: 280). در اوایل قرن هجدهم میلادی شنا اولین پدیده‌ای بود که گردشگران انگلیسی را به ساحل کشاند، زمانی که شبکه ریلی ایجاد شد و حمل‌ونقل توسعه یافت مسافرت به سواحل نیز افزایش پیدا کرد (موحد، ۱۳۸۱: ۳). سواحل با برخورداری از انبوهی از آب‌ها و برخورداری از منابع موجود در آب که خود دنیایی دیگر پدید می‌آورد و این خود اهمیت سواحل را دوچندان می‌کند (Chawla, 2004).

طبق مطالعات و تحقیقات صورت گرفته، گردشگری ساحلی، در حال رشد و تبدیل شدن به یکی از مهم‌ترین صنایع در بسیاری از کشورها است که این رشد فزاینده می‌تواند مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی زیادی برای ساکنان بومی میزبان در برداشته

باشد. تفرجگاه‌های ساحلی با رویکردهای جدیدی در ارتباط با توسعه روبه‌رو است؛ از مهم‌ترین تغییرات حاصله در فرآیند شکل‌گیری و گسترش گردشگری ساحلی، می‌توان به تغییر نوع نگاه گردشگر در برخورد با تفرجگاه ساحلی اشاره کرد. پیش از این، نیاز گردشگران تنها در بازدید از ساحل و دریا تعریف می‌شد، درحالی‌که گردشگر امروزی تقاضایی بیش از خورشید، دریا، شن و ماسه دارند و در مجموع گردشگری ساحلی فعالیت‌هایی همچون والیبال، فوتبال ساحلی، شنا، حمام آفتاب، تماشای طلوع یا غروب آفتاب و دیگر سرگرمی‌هایی که در محدوده ساحل انجام می‌شود، بیشترین حجم فعالیت‌ها را شکل می‌دهند (مزینی فر، ۱۳۹۶/۳/۳۱). به‌طوری‌که از نگاه کارکرد اقتصادی، گردشگری ساحلی یکی از پدیده‌های رقابتی در اقتصاد جهان محسوب می‌شود. در این میان منابع طبیعی و فرهنگی که پایه و اساس گردشگری و تفریح را در ساحل شکل می‌دهند: آب و آبریزان دریایی، پوشش گیاهی، توپوگرافی، زمین‌شناسی و خاک، اقلیم، ویژگی‌های تاریخی و ... است.

گردشگری و تفریح در نواحی ساحلی، دارای جایگاهی است که در چهار زیر منطقه موازی با ساحل قرار دارد.

۱- منطقه آب‌های ساحلی: این منطقه دریایی اکولوژیکی نزدیک ساحل، از فلات قاره شروع می‌شود و تا ساحل ادامه دارد. این منطقه غنی‌ترین منطقه برای ماهیگیری و غالباً شامل صخره‌ها و ستون‌های سنگی جالب توجه است. این قسمت برای سفر به جزایر نزدیک نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- منطقه ساحلی: محدوده‌ای از دریا و نیز محدوده‌ای از خشکی را در برمی‌گیرد. اگر گسترده و شنی باشد می‌تواند بسیاری از بازی‌ها و ورزش‌های آبی گروهی را پوشش دهد.

۳- منطقه پهنه کرانه‌ای: این منطقه به ناحیه پشت منطقه ساحل اطلاق می‌شود و بسیاری از تفریحات دریایی را حمایت می‌کند. مانند چادردزدن، پیک‌نیک و گردش بیرون شهر. در برخی مکان‌ها این منطقه هتل‌ها و برخی مشاغل را در برمی‌گیرد. چشم‌انداز مهم این منطقه منظره دریاست.

۴- منطقه پس‌کرانه: اراضی پشت مناطق ساحلی عموماً شامل مناطقی است که خدماتی را برای فعالیت‌های تفریحی در برمی‌گیرد. منظره ساحلی، با پستی و بلندی‌ها و پوشش گیاهی شکل گرفته است (مزینی فر، ۱۳۹۶/۳/۳۱).

سواحل از نظر بهره‌برداری‌های گردشگری از جمله اکوسیستم‌های ارزشمندی هستند که به غیر از اهمیت زیاد سواحل برای صید و یا احداث تأسیسات بندرگاهی، به دلیل کاربردهای گردشگری و تفریحی نیز ارزش قابل توجه‌ای دارند. در طبیعت سواحل مرز بین خشکی و قلمروهای آبی محسوب

می‌شوند و اتصال سواحل و آب کناره با مراکز شهری باعث تقویت منظر ذهنی و افزایش سرزندگی از طریق تلفیق گسترده کاربردی شده است (پوروخشوری، ۱۳۸۰).

اکوتوریسم پایدار

در اکوتوریسم پایدار انگیزه اصلی مسافرت به طبیعت، دیدار از جذابیت‌های طبیعی منطقه شامل ویژگی‌های فیزیکی و فرهنگی بومی است و اکوتوریسم پس از مشاهده جذابیت‌ها بدون اینکه خللی در آن‌ها وارد آورد و به تخریب آن بپردازد، محل را ترک می‌کند. به این ترتیب ضمن شناخت فرهنگ، سوابق تاریخی و نمودهای طبیعی منطقه، شأن و جایگاه اکوتوریسم را حفظ کرده، فرصت‌های اقتصادی و درآمدزایی را برای مردم محلی ایجاد می‌کند. اساساً در اکوتوریسم پایدار استمرار منافع بلند مدت مطرح است (جان‌پرور و قربانی سپهر، ۱۳۹۵: ۱۱۵). اکوتوریسم پایدار یک رویکرد مدیریتی است که با توجه به هدف‌های ارزشی، اقتصادی و اجتماعی و محیط‌زیستی با همکاری و همیاری مسئولان و مردم جامعه از طریق وضع قوانین و مقررات مناسب و اعمال مؤثر آن‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به حفظ طبیعت بینجامد (زاهدی، ۱۳۸۵: ۱۲۰).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و در قالب توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است. روش گردآوری اطلاعات، مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای است که پس از گردآوری، طبقه‌بندی و سازماندهی داده‌ها به تحلیل آن پرداخته شده است.

در این راستا پرسش پژوهش حاضر بدین‌گونه مطرح می‌شود؛ بندر سیراف با توجه به پیشینه تاریخی آن و با داشتن پتانسیل بالا در بخش ساحلی و دریا، چگونه می‌تواند در جذب گردشگر ساحلی موفق عمل کند؟

فرضیه پژوهش حاضر بدین‌گونه است که به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن ظرفیت بالای این منطقه در جذب گردشگر ساحلی می‌توان اذعان کرد سیراف با استناد به سابقه تاریخی، موقعیت جغرافیایی، اقلیم ویژه، زمینه‌های مثبت و مساعد تفریحی و ورزشی مخصوصاً گردشگری ساحلی با برنامه‌ریزی و توان بالقوه‌ای که دارد و با توجه به داشتن موقعیت‌های ویژه می‌تواند در جهت توسعه گردشگری ساحلی و جذب گردشگر، به خوبی ایفای نقش کند.

منطقه مورد مطالعه

سیراف بندری تاریخی که بر روی جلگه‌ای باریک و کم‌عرض حاشیه شمالی خلیج فارس قرار گرفته است و در ۲۴۰ کیلومتری جنوب شرق بندر بوشهر و ۳۸۰ کیلومتری به طرف غرب بندرعباس واقع شده است. این بندر در ۲۷ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد. بندر سیراف مابین دو شهرستان کنگان و عسلویه، واقع شده که از بنادر مهم استان بوشهر هستند.

سیراف مابین کوه و دریا قرار دارد و فاصله آن با کوه حدوداً ۳۰ متر است، به طوری که زندگی ساکنین آن با دریا عجین شده است. بلندی سیراف از سطح دریا حدود ۱۰ متر و آب و هوای آن گرمسیر و نمناک است و تنگ لیر در یک کیلومتری شمال آن قرار گرفته است (سیستانی، ۱۳۸۴:۴۲۲). درباره نام سیراف تحقیقات بسیاری صورت گرفته است. در بعضی کتب و پژوهش‌ها آن را «سیراو» یا «سیروآب» یا آب فروان و برخی نیز شیل آب یا «سیل آب» حرکت کردن آب گفته‌اند و شماری نیز «شیلو» یا شیلاب گفته‌اند؛ همچنین «شیلو» یا «شیلاب» صورت دیگری از سیراف است که در گویش محلی مردم جنوب ایران آب به «او» و یا «اف» تبدیل شده است؛ اما بیشتر پژوهشگران بر این باورند که این واژه در اصل «اردشیرآب» بوده و از نام اردشیر، پادشاه ساسانی (۲۴۱-۲۲۴ م) گرفته شده است که شهرهای بسیاری را در مجاورت خلیج فارس ساخته و به مرور زمان «شیراب» و سپس «سیراف» شده است (معصومی، ۱۳۸۳: ۶۵).

شکل شماره ۱: نقشه موقعیت مکانی بندر سیراف

یافته‌های تحقیق

جغرافیای تاریخی سیراف

تمامی نویسندگان، سفرنامه‌نویسان و جغرافی‌دانان و تاریخ‌نویسان، سیراف را از جهت جغرافیایی و موقعیت منطقه‌ای، سرزمینی کم‌باران، بی‌آب‌وعلف، گرم و خشک دانسته‌اند؛ تا آنجا که مقدسی در کتاب *احسن‌التقاسیم* (ص ۴۲۶) بندر سیراف را از شدت گرما دروازه جهنم نامیده است. اصطخری، سیراف را از همه شهرهای فارس گرم‌سیرتر دانسته و می‌نویسد: هیچ درختی در آن نیست (اصطخری، ۱۳۶۸: ۱۱۳). نویسنده *حدودالعالم* نیز می‌گوید: در آنجا زراعت نمی‌شود (حدودالعالم، ۱۳۴۰: ۵۸).

بندر سیراف در عصر ساسانی و قرون اولیه اسلامی به‌ویژه در دوران آل‌بویه بندری بزرگ و بسیار معتبر بوده است که با اقصی نقاط دنیای آن عصر روابط تجاری داشته و در زمان اصطخری و مقدسی سیراف بزرگ‌ترین بندر ایران در خلیج فارس به شمار می‌رفته است. تمام کالایی که از طریق دریا به ایران وارد می‌شده است در آن بندر توزیع می‌شده است و به قول اصطخری بعد از شیراز بزرگ‌ترین شهر اردشیرخوره بوده است (اصطخری، ۱۳۶۸: ۱۱۳). به گفته ابن‌حوقل، سیراف از بزرگ‌ترین شهرهای اردشیرخوره بعد از شیراز است که وسعت آن حدود شیراز است. بناهای این شهر از درخت ساج و چوب زنگبار است و دارای طبقه‌هایی چون طبقه‌های مصر است. این بناها بر کناره دریا و درهم آمده است. او سیراف را شهر پرجمعیتی می‌داند که مردم آن پول‌های گزافی در ساختن بناها صرف می‌کنند؛ تا آنجا که برخی بازرگانان برای ساختن خانه‌های خود بیش از سی هزار دینار هزینه می‌کردند در نزدیکی شهر ناحیه‌ای کوهستانی وجود دارد که اطراف آن را باغ‌ها و درختانی فراگرفته است. وجود انواع میوه‌ها و توانگری و زندگی خوب مردم آنجا به سبب آب‌هایی است که از کوهی به نام جم که به آنجا مشرف است، سرچشمه می‌گیرد. این منطقه کوهستانی و وضع نواحی سردسیری را دارد و سیراف در میان آن نواحی از همه گرم‌تر و در زمستان و فصل سرما سردی آن کمتر است (ابن‌حوقل، ۱۳۶۶: ۳۴-۵۱).

بدین ترتیب اهمیت و معروفیت سیراف به حدی بوده است که از این بندر در آثار نویسندگان فراوانی اعم از داخلی و خارجی به خوبی و آبادانی یاد شده است. صاحبان: *حدودالعالم*، *منتهی‌الارب*، *فارسنامه*، *سلسله‌التواریخ* (اخبار الصين و الهند)، *تاریخ و صّاف*، *المسالک‌الممالک*، *صوره‌الارض*، *معجم البلدان*، *برهان قاطع*، *فرهنگ دهخدا*، *فرهنگ معین*؛ همچنین دانشمندان و محققین خارجی: افلاطون، ون‌سنت، ویلسون، موریه، کمپتورن، واندنبرگ، گی لسترنج، کراچکوفسکی و دیگران همه از موقعیت ویژه تجارت، صنعت و راه‌ها، نویسندگان و دریانوردان و

سایر موضوعات مربوط به سیراف مطالبی آورده‌اند و حتی از بعضی از این محققین به سیراف سفر کرده‌اند (صرامی: ۱۳۸۴: ۲۴۵).

لازم به ذکر است که سیراف در حدود ۳ قرن، از بزرگ‌ترین بنادر خلیج فارس به شمار می‌رفت و به گواه تاریخ‌نویسان بزرگ‌ترین بندر بازرگانی شرق به حساب می‌آمد و در زمان رونق خود، در حقیقت یک بندر بین‌المللی و مرکز ثروتمندترین بازرگانانچه مسلمان و غیرمسلمان بود. تمام مبادلات تجاری و کالاهای تجاری کشورهای اسلامی که به چین و هند صادر می‌شد و همچنین تمام کالاهای تجاری وارده از چین و هند در سیراف متمرکز می‌شده است که گویای حائز اهمیت بودن این بندر تاریخی در ادوار فعال بودن آن است.

ویژگی‌های جغرافیایی سیراف قدیم

از قرن ۱۶ میلادی غرب‌ها به اهمیت تجاری خلیج فارس به‌عنوان یک بازار مصرفی پی بردند و این موضوع باعث راه‌یافتن پرتغالی‌ها، هلندی‌ها، انگلیسی‌ها و فرانسوی‌ها به خلیج فارس شد و زمینه‌ای شد تا نمایندگان سیاسی- اقتصادی دولت‌های خارجی متوجه اهمیت فوق‌العاده این منطقه شوند؛ اما گزارش‌های علمی- سیاسی و اقتصادی از اوایل قرن نوزدهم از سواحل خلیج فارس و بندر سیراف تهیه شد و اولین گزارشی که درباره این بندر انجام شده است، توسط جیمز موریه در سال ۱۸۰۸ بوده است و این کاوشگر در بازدیدهای بعدی خود از سنگ قبرهای این شهر به موزه‌های انگلستان و لوور پاریس ارسال کرده است؛ همچنین مطالعات سیستماتیک علمی از سال ۱۹۹۳ توسط اشتین شروع شد و تحقیقاتی را در این بندر تاریخی انجام داده است. در فاصله سال‌های ۱۹۹۶-۱۹۷۳ کاوش‌های وسیعی توسط باستان‌شناسان انگلیسی به نام دیوید وایت هاوس انجام گرفت و به این طریق بافت شهری سیراف به علاقه‌مندان مسائل شهری شناسانده شد. همان‌طور که در مطالب فوق بیان شد این شهر ساحلی به موازات ساحل، با طول ۴ کیلومتر و عرض ۷۰۰ متر بین دریا و کوه قرار دارد؛ بنابراین، استنباط می‌شود که قسمتی از شهر بر اثر پیشامدهای تکتونیکی به زیر آب رفته باشد، به‌طوری‌که آثاری از شهری در زیر آب‌های ساحل قابل‌مشاهده است (شفقی، ۱۳۸۴: ۶۵).

بندر سیراف در دوران آبادانی خود دارای دیوار ساحلی بوده است که برای استحکام آن از پشت بندهای مثلثی شکل از سنگ و ساروج ساخته شده بود تا در برابر امواج دریا، مقاومت کند؛ اما شهر دفاعی دیگری هم داشته که شهر را نهبانی می‌کردند. شهر دارای دروازه‌هایی بوده است، یک خیابان شرقی- غربی در جهت ساحل به عرض ۴ متر مراکز اصلی شهر یعنی بازار، مسجد، بناهای حکومتی، انبار کالاها را به هم متصل می‌ساخت و بالاخره به دروازه شهر می‌رسید.

بخش مسکونی شهر از کوچه‌های باریک به عرض ۱/۵ متر در برداشت. مسجد جامع شهر مهم‌ترین بنای مرکزی شهر را تشکیل می‌داد و بر روی یک دژ ساسانی بنا شده بود که شکل آن مربعی و از سنگ ساخته شده بود که تاریخ بنای آن را دوره ساسانی می‌دانند؛ اما بنای مسجد بعد از سال ۱۸۸ هجری قمری بوده است. کشف پایه‌های یک تک‌منار، این مسجد را در رده یکی از کمترین مساجد دارای مناره در سرزمین اسلامی قرار می‌دهد. این مسجد را بازار شهر در برگرفته بود که احتمالاً در یک دوره ساخته شده بودند در کنار خیابان‌های دکان‌های شهر قرار داشت.

همچنین در مرکز شهر مراکز تجاری چون کاروانسراها، انبارهای کالا و حمام و مراکز نظامی، زرادخانه و کارخانه روغن‌کشی نهنگ و بنای آثاری مشابه به کلیسا وجود داشته است. آب‌انبارهای متعدد و از جمله یک آب‌انبار بزرگی در کنار و نزدیکی‌های مسجد، ما را متوجه اهمیت آب در این بندر می‌کند و کوره‌های سفال‌گری و شیشه‌گری تولیدات این نوع کالاها را در بندر سیراف تأیید می‌کند. خانه‌های سیراف از سنگ و ساروج و گچ ساخته شده بود و غالباً طبقات متعددی داشت تا از جریان باد در فصول گرما بهره‌مند شوند. معمولاً خانه‌های ساکنین دارای حیاط و دورتادور حیاط به شکل مربع اتاق‌ها قرار داشته‌اند. دستشویی‌ها در طبقه فوقانی قرار داشته است. واحدهای مسکونی از چهار طرف به کوچه‌های باریک مشرف بوده است. یعنی خانه‌ها ویلایی و مستقل ساخته شده و دیوار مشترک بین آن‌ها وجود نداشته است. بخش ثروتمندترین سیراف که بازرگانان در آن زندگی می‌کردند مشخص و معین بوده و به نظر باستان‌شناسان گچ‌بری‌های ساکن سیراف شباهتی به گچ‌بری‌های دوره ساسانی دارد؛ همچنین خانه‌ها اغلب دارای چاه آب نیز بوده‌اند (شفقی، ۱۳۸۴: ۶۶).

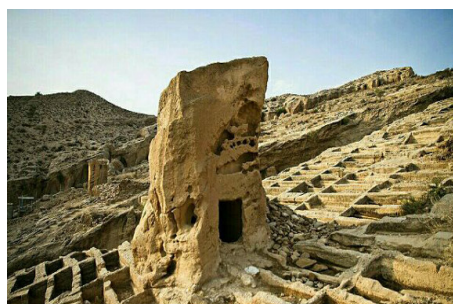
بنابراین، با توجه به موقعیت خاص سیراف که از قدیم‌الایام مشرف به خلیج فارس بوده است و با توجه به رونق دریایی بین دره هند، جنوب شرق ایران، محوطه‌های فرهنگی در دریای عمان و خلیج فارس به‌عنوان حلقه‌های ارتباطی بین شرق و غرب در هزاره‌های چهارم، سوم و اوایل هزاره دوم، منطقی به نظر می‌رسد (Durini Caspers 1971: 21). تا چنین نقشی را برای بندر سیراف در اعصار بیش از تاریخ قائل شویم، در حقیقت تجارت با مناطق دوردست از طریق خلیج فارس و دریای عمان چنان تمدن‌های واقع در این مناطق را وابسته به خود کرده بود که به محض سقوط تمدن شهرنشینی در جنوب بین‌النهرین به‌عنوان بازار کالاهای این مناطق خصوصاً دره هند، این تمدن‌ها نیز دچار اضمحلال می‌شوند (Mortazavi 2004: 247-254).

جاذبه‌های گردشگری بندر سیراف

شهر باستانی سیراف با داشتن بیست اثر تاریخی و همچنین ثبت ملی چهار اثر تاریخی این شهر در کشور، جایگاه ویژه‌ای در تاریخ تمدن ایران و منطقه خلیج فارس دارد.

قبور سنگی سیراف:

یکی از جالب‌ترین آثار تاریخی سیراف قبور سنگی قدیمی است که در دره لیر در صخره‌های کوه کنده شده و در زبان محلی به خانه گورا (گبرا) مشهورند. تعداد زیاد گورهای مستطیل شکل، عموماً به طول ۲۱۰ سانتی‌متر و عرض ۵۰ سانتی‌متر و عمق ۴۰ تا ۶۰ متر در سنگ کنده شده و از ملاط ساروج برای هندسی‌سازی یا پوشش سطح خارجی قبرها استفاده شده است. عده‌ای این قبور بی‌نظیر را به مسلمانان و عده‌ای آن را به زرتشت و یهودیان نسبت می‌دهند. در واقع با توجه به وجود ادیان مختلف در سیراف، آن قبرستان را گور تمدن‌ها نامید.

شکل شماره ۲: قبور سنگی سیراف

چاه‌های آب «استودان‌ها»:

یکی از شگفتی‌های بندر سیراف چاه‌های آب‌سنگی است که در صخره‌های کوه به تعداد بیش از صد حلقه و به ارتفاع ۲۵ تا ۱۳۵ متر ساخته شده‌اند و در دره لیر واقع است. نکته قابل‌توجه این چاه‌ها در برخی از فصول سال دارای آب هستند و اگر سنگی به درون چاه انداخته شود صدا در برخورد آن با آب شنیده می‌شود.

شکل شماره ۳: چاه‌های آب «استودان»

مسجد امام حسن بصری:

واقع بر تپه‌ای کوچک مشرف به گورستان شهر و دارای چشم‌انداز زیبایی است و در قرن هفتم و هشتم هجری قمری ساخته شده است. ابعاد مسجد ۱۵×۱۶ متر است و تقریباً مربع‌شکل است. این بنا دارای زیرزمین، آب‌انبار، اصطبل و احتمالاً مدرسه علوم دینی بوده است.

شکل شماره ۴: مسجد امام حسن بصری

همچنین گور سبویه «وفات سال ۳۶۸ هـ ق» واقع در دره لیر، آرامگاه قطب‌الدین سیرافی و پسرش از علمای اهل تشیع در آرامگاه امروزی، سنگ قبرهای دوره اسلامی با کتیبه‌های کوفی (قدیمی‌ترین سنگ قبر به تاریخ ۳۴۶ هـ ق)، آتشکده (اتاقی تقریباً مربعی‌شکل و دارای گچ‌بری واقع بر تپه‌ای مشرف به دره لیر، امامزاده سید ابراهیم از نوادگان امام موسی کاظم (ع) واقع در آبادی چاه مجنون، قلعه ساحلی شیخ متعلق به خاندان نصوری با قدمت حدود ۲۰۰ سال (دارای گچ‌بری‌های زیبا غالباً نقش درختان، شاخ و برگ‌دان‌های زیبا و فرشتگان و هیجده تابلو بسیار زیبا از مجالس شاهنامه فردوسی در ایوان غربی) از دیگر آثار تاریخی این بندر تاریخی هستند؛ همچنین «بنو» منطقه‌ای زیبا با درختان بسیار، چشمه آب و رودخانه‌ای با آب جاری واقع در پشت جایگاه سوخت‌رسانی بندر سیراف کنونی، بیش از چهار کیلومتر ساحل ماسه‌ای، سنگی و صخره‌ای، مناطقی همچون چهمین، باغ شیخ، بنگسار و چاه مجنون از جاذبه‌های طبیعی سیراف به‌شمار می‌آیند (ذال و رمضان‌زاده، ۱۳۹۶: ۳۷).

اکتشافاتی که در دوران معاصر انجام گرفته است، بیانگر آن است که در دو بخش آسیب‌دیده کوهستانی و ساحلی سیراف، در قرون سوم و چهارم «هـ ق» مسکونی بوده و از رونق خاصی

برخوردار بوده است. یافته‌های جدید و مشاهدات نشان می‌دهد که بخش اعظم سفالینه‌های به دست آمده و یافته‌های معماری از قبیل ستون و سرستون در قسمت ساحلی متمرکز بوده است.

موقعیت خاص و نقش اقتصادی بندر سیراف در حال حاضر

همان طور که در مطالب فوق شرح داده شد، بندر سیراف در اعصار پیش از تاریخ و در دوره شهرنشینی به‌عنوان حلقه ارتباطی بین شرق و غرب به ایفای نقش پرداخت و در دوران تاریخی و اسلامی نیز این نقش را به خوبی انجام داد؛ بنابراین، سیراف امروزی نیز توان آن را دارد تا قابلیت‌ها و توانمندی‌های خود را به‌عنوان یک بندر پراهمیت در منطقه خلیج فارس ایفا کند.

در حال حاضر بندر سیراف در کنار سیراف قدیم بنا شده است، بندری به شکل موازی بر خط سواحل شمالی خلیج فارس، این بندر با توجه به اهمیت موقعیت جغرافیایی‌اش که در مجاورت با خلیج فارس قرار دارد، می‌تواند از شاهراه این منطقه به‌عنوان راه ارتباطی بین‌المللی استفاده بهینه کند.

همچنین سیراف امروزی در مجاورت بزرگ‌ترین منابع عظیم نفت و گاز منطقه قرار گرفته است و به دلیل مجاورت با پالایشگاه جم، مجتمع‌های گاز پارس جنوبی، پارس ۲ کنگان، مجتمع‌های پتروشیمی و صنایع وابسته به آن از نظر اقتصادی و تجاری آینده‌ای خوب را پیشرو دارد. درحقیقت داشتن این پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های بالقوه، بیانگر این است که سیراف را جهت احیای حیات دوباره و پیشرفت به روزهای اوج خود نزدیک می‌کند و بنابراین، این فرصت و موقعیتی است که سیراف را به روزهای اوجش باز می‌گرداند.

لازم به ذکر است که امروزه روزانه از اسکله پایانه بندر سیراف، میعانات گازی پالایشگاه جم به کشورهای ژاپن، هند و ... صادر می‌شود. از آنجاکه وابستگی جامعه جهانی به گاز و میعانات گازی و افزایش تقاضا و وفور مواد خام مورد نیاز این کارخانه‌های عظیم و موقعیت ارتباطی خاص این منطقه بر اهمیت سیراف کنونی افزوده است؛ بنابراین، با ساخت و نوسازی اسکله سیراف، این بندر به‌عنوان قطب بزرگ تجاری اقتصادی معرفی خواهد شد و می‌تواند به یکی از بنادر بزرگ منطقه خلیج فارس تبدیل شود.

صنعت گردشگری و احیای گردشگری ساحلی بندر سیراف

بندر سیراف در زمینه تجاری مستعد پیشرفت و احیای دوباره خود بوده و اما این بندر دارای مکان‌های تاریخی و طبیعی زیادی از نظر جاذبه‌های گردشگری و توریستی نیز است که با مطالعه و تحقیق می‌توان وضعیت مستعد این بندر و ظرفیت بالای آن جهت سرمایه‌گذاری در زمینه گردشگری و توریسم و به‌خصوص گردشگری ساحلی و دریایی پی برد.

فصلنامه مطالعات فرهنگی - سیاسی خلیج فارس

مطالعات محققان و اندیشمندان این منطقه نیز دلالت بر این موضوع دارد که با در اختیار داشتن پیشینه تاریخی قوی، آثار باستانی چندصدساله، مجاورت با خلیج فارس و داشتن ۱۲ کیلومتر ساحل ماسه‌ای، سنگی و صخره‌ای، تأکید بر این موضوع دارد که قابلیت‌های بندر سیراف را می‌توان به‌عنوان جاذبه گردشگری ساحلی- دریایی کشور و منطقه خلیج فارس مبدل ساخت؛ بنابراین، بندر سیراف استعداد آن را دارد که به‌صورت یکی از قطب‌های مهم گردشگری ساحلی ایران به ایفای نقش بپردازد و این هدف زمانی تحقق می‌یابد که برای صنعت گردشگری و به‌خصوص گردشگری ساحلی با توجه به موقعیت سیراف، امکانات زیرساختی و همچنین بستر مناسب جهت تحقق اهداف فراهم شود. بدین ترتیب منابع مستعد گردشگری در جدول شماره ۲ نشان داده می‌شود.

جدول شماره ۲: جدول استعدادهای موجود گردشگری ساحلی - دریایی بندر سیراف

عملکرد	منابع مستعد گردشگری
طبیعی	مجاورت با خلیج فارس
تاریخی	موقعیت منحصر به فرد تاریخی سیراف
تاریخی	توجه به بافت تاریخی بندر سیراف
طبیعی	۱۲ کیلومتر ساحل مناسب ماسه‌ای، صخره‌ای و سنگی
طبیعی- انسانی	امکان انواع ورزش‌های آبی در ساحل و دریا
صنعتی	امکان به‌کارگیری کشتی‌های توریستی
طبیعی- انسانی	ایجاد دهکده گردشگری ساحلی
اقتصادی	ساخت هتل و متل‌های ساحلی و کمپینگ‌های ارزان قیمت در سواحل
اقتصادی	ایجاد مراکز خرید
اقتصادی	ایجاد رستوران‌های ساحلی با طبخ غذاهای سنتی و دریایی
اقتصادی	ایجاد فروشگاه‌های صنایع دستی و تاکسیدرمی
اقتصادی	برقراری خطوط کشتی‌رانی بار و مسافر بین بنادر استان بوشهر و بنادر کشور و همچنین سیراف و بنادر حاشیه جنوبی خلیج فارس
طبیعی- انسانی	ترویج بوم‌گردی
طبیعی- پزشکی	ایجاد کلینیک‌های پزشکی دریایی
صنعتی	صنایع دریایی و صنایع روستایی؛ توربافی و قایق‌سازی
هنری	استفاده از میراث معنوی بندر سیراف و سواحل آن
صنعتی	همجواری با صنایع گاز، پتروشیمی، صنایع پایین دست، صنایع نیمه‌سنگین و صنایع دریایی و طرح‌های اقتصادی
انسانی	نیروی انسانی جوان و پویای در منطقه
طبیعی- تاریخی	وجود منابع نمونه گردشگری تاریخی - ساحلی

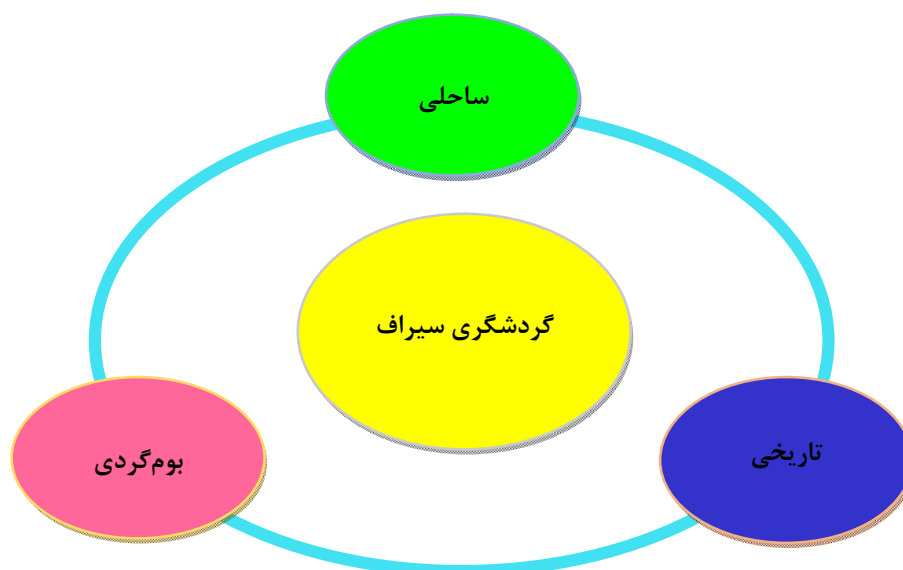
(یافته‌های نگارندگان، ۱۳۹۸)

بر این بنیاد ظرفیت بالای بندر سیراف با توجه به مطالب فوق فرصت‌های زیادی را در اختیار برنامه‌ریزان و مسئولان منطقه جهت توسعه گردشگری ساحلی می‌گذارد تا از این پتانسیل به خوبی استفاده بهینه کنند. بندر سیراف دارای چشم‌اندازهای بکر و زیبایی از مناظر طبیعی است و در بعضی از فصل‌های سال می‌تواند انگیزه خوبی برای مسافرت، گردش و سیر و سیاحت باشد. این منابع طبیعی فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و ... را فراهم می‌آورد و همچنین زیبایی‌های طبیعی این بندر می‌تواند فرصت خوبی برای مطالعه پژوهشگران و محققان علاقه‌مند به رشته‌های گردشگری و صنعت گردشگری داشته باشد.

کوه‌های کم‌ارتفاع مشرف به دریا و جلگه باریک بین ارتفاعات و دریا که از رسوبات رودخانه‌ای تشکیل شده، شهرها و مراکز جمعیتی از جمله سیراف را شکل داده است؛ علاوه بر این جاده سراسری زیبای ساحلی این بندر در عین یکنواختی در شب چشم‌انداز متفاوتی را به نمایش می‌گذارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

گردشگری ساحلی به‌عنوان رویکردی نو در تمامی نقاط جهان به‌خصوص کشورهای که دارای توان‌های محیطی بالایی هستند در حال گسترش است. علی‌رغم گسترش روزافزون و پرشتاب صنعت جهانگردی در سطح دنیا و با وجود منفعت فراوان جذب گردشگر؛ اما همچنان در ایران، اطلاعات و آمارهای موجود حاکی از عدم موفقیت این صنعت و عملکرد ناکارآمد آن است. از طرفی نه سازمان‌های مربوطه توجه به این نوع گردشگری در ایران دارند و همچنین مردمان بومی قادر به توانی حفظ و حراست از جاذبه‌های طبیعی نیستند. بدین ترتیب می‌توان به این نتیجه رسید که بندر سیراف از نظر تجاری و بین‌المللی به کارکرد قبل خود نزدیک شده است؛ اما این بندر دارای جاذبه‌های گردشگری فراوانی از لحاظ تاریخی و موقعیت جغرافیایی است که می‌تواند ارزش مکانی سیراف را برای رقابت با فضاهای دیگر جغرافیایی فراهم آورد. بدین ترتیب قرارگیری سیراف در ساحل خلیج فارس و در واقع حد فاصل بین کوه جم، خلیج فارس، زیبایی بندر سیراف راه دوجندان کرده است؛ همچنین در کنار توسعه و حمایت از نقش اقتصادی بندر سیراف و همان نقشی که در طول تاریخ ایفا کرده است، حمایت از صنعت گردشگری و به‌خصوص گردشگری ساحلی با توجه به موقعیت این بندر و سواحل آن در حاشیه شمالی خلیج فارس حائز اهمیت بسیار است که باید از سوی مسئولان ذی‌ربط مورد توجه و بهره‌برداری قرار گیرد تا بتوان گردشگری و به‌ویژه گردشگری ساحلی را در سیراف توسعه داد.

شکل شماره ۵: استعداد‌های موجود گردشگری سیراف (مأخذ: نگارندگان)

با توجه به توضیحات فوق و پی‌بردن به ظرفیت و پتانسیل فوق‌العاده این بندر در جذب گردشگری دریایی و به‌خصوص ساحلی پیشنهاد‌های زیادی را می‌توان در پیشبرد و توسعه اهداف جذب گردشگری بیان کرد.

- برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری‌های کلان در بحث جذب گردشگری در سیراف؛
- ایجاد دهکده گردشگری ساحلی در سواحل شنی و ماسه‌ای و همچنین احداث زمین‌های ورزشی که امکان انواع ورزش‌ها، بازی‌ها و تفریح‌های آبی تبدیل کند؛
- ایجاد انواع آکواریوم‌های دریایی، ایجاد کلوپ‌های دریایی در بخش صخره‌ای سواحل؛
- طراحی و احداث اسکله تفریحی در ساحل، نصب چرخ و فلک‌های غول پیکر، احداث فانوس دریایی در ساحل شهر سیراف که نمادی کهن و نوستالژیک از دریانوردی دیرپای ساکنین آن است؛
- ایجاد سینمای ساحلی روباز در ساحل شهر بندری سیراف؛
- ایجاد سایت پرش بانجی جامپینگ و ایجاد پیست‌های پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری در ساحل، باعث پیشرفت و جذب گردشگر در این مناطق می‌شود؛
- به‌کارگیری قایق‌های توریستی و لنج‌های تفریحی در فصول مختلف سال و به‌خصوص ماه‌های اواخر سال که بیشترین جاذبه در جذب گردشگر را دارا است و همچنین به‌کارگیری کشتی‌های

توریستی کروز و کشتی‌های هتلی که امکان برقراری ارتباط با جزایر خلیج فارس و حتی کشورهای همسایه را ایجاد کند؛

- ایجاد پارک ساحلی در بندر و پارک خطی ساحلی به صورت طولی یا نواری با کاربری عمومی؛
- ایجاد تفریح گاه‌های دریایی و به خصوص ورزش‌های آبی و ساحلی؛
- تشکیل مدیریت یکپارچه در راستای توسعه گردشگری ساحلی سیراف توسط سازمان‌های ذی‌ربط؛
- آشنا کردن مدیران و سازمان‌های بومی با قابلیت‌های جاذبه‌های طبیعی در راستای توسعه منطقه؛
- بهره‌گیری از قابلیت‌های طبیعی منطقه جهت توسعه گردشگری و جذب گردشگر؛
- سهیم کردن و مشارکت دادن شهروندان در امر توسعه صنعت گردشگری منطقه.

منابع

- ابن حوقل (۱۳۶۶). سفرنامه در صوره‌الارض، ترجمه محمدجعفر شعار، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- اصطخری (۱۳۶۸). مسالك الممالک، ترجمه ایرج افشار، چاپ سوم، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- پوروخشوری، سیده‌زهرا (۱۳۸۰). راهکارهای توسعه بهینه زیست‌محیطی در گردشگری ساحلی، تهران: انتشارات سازمان محیط زیست.
- جان‌پرور، محسن و آرش قربانی سپهر (۱۳۹۵). «ژئوتوریسم و پایداری گردشگری استان هرمزگان»، فصلنامه مطالعات فرهنگی و سیاسی خلیج فارس، شماره ۱۰، صص ۱۱۱-۱۳۲.
- جان‌پرور، محسن، میرشکاری، محمدرضا و آرش قربانی سپهر (۱۳۹۶). «تبیین مفهوم ژئوپلیتیک ژئوتوریسم»، پنجمین همایش ملی انجمن ایرانی ژئومورفولوژی، مشهد.
- زال، محمدحسن و مهدی رمضان‌زاده (۱۳۹۶). «ارزیابی گردشگری میراث فرهنگی بر اساس تحلیل SEPT (مطالعه موردی بندر تاریخی سیراف در خلیج فارس)»، فصلنامه مطالعات فرهنگی سیاسی خلیج فارس.
- سمسار، محمدحسن (۱۳۳۷). جغرافیای تاریخی سیراف، تهران: انجمن آثار ملی ایران، چاپخانه زیبا.
- سیستانی افشار، ایرج (۱۳۸۴). «نقش تاریخی سیراف در پیشینه دریانوردی ایرانیان»، کتاب مجموعه مقالات کنگره سیراف، بوشهر.
- شفقی، سیروس (۱۳۸۴). «به بازنده‌سازی سیراف بیندیشیم»، کتاب مجموعه مقالات کنگره سیراف، بوشهر.
- شیعه، اسماعیل؛ سجاد علی پور اشلیکی (۱۳۸۹). «تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار». نشریه آرمانشهر، شماره ۵.
- صرافی، حسین (۱۳۸۴). «راه‌های ارتباطی و تجاری سیراف»، کتاب مجموعه مقالات کنگره سیراف، بوشهر.
- کاظمی، مهدی، اسماعیلی، محمدرضا و فیروزی، اله یار بیگی (۱۳۹۱). «تدوین و اولویت‌بندی استراتژی‌های مناسب توسعه گردشگری پایدار (مطالعه موردی: استان لرستان)». فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری سال هفتم- شماره ۱۹.
- ابن فریغون (۱۳۴۰). حدودالعالم من المغرب الی المشرق، ترجمه منوچهر ستوده، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- متقی، افشین؛ انصاری، زهرا؛ قربانی سپهر، آرش و مراد دلالت (۱۳۹۸). «نگرش ژئوپلیتیکی در رقابت گردشگری شهری با استفاده از شاخص جاذبه گردشگری (مورد بررسی: تهران با سایر شهرها)»، فصلنامه تحقیقات کاربردی، صص ۱-۲۴.
- معصومی، غلامرضا، (۱۳۸۳). سیراف (بندرطاهری)، تهران: انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
- موحد، علی (۱۳۸۱). «بررسی و تحلیل الگوی فضایی گردشگری شهری»، رساله دکتری، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

– موحد، علی؛ کهرازی، سالار (۱۳۸۹). «تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل SWOT»، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. سال اول، شماره دوم.

- Bansal. P. D. , Arnold. J, Elberg, M. A. , Kalda, J. , Soesoo, A. , and- Van Milligen, B. P (2004). Melt extraction and accumulation from partially molten rocks", Lithos 78: 25-42.
- Briedenhan, J. and E. Wickness (2004). "Tourism- Routes as a Tool for the Economic Development of Rural Vibrant Hope or Impossible Dream", Tourism of Management, vol. 25.
- Cartner, W (2002). "Tourism development", VNB: 13-18.
- Chawla, romila (2004). coastal tourism and development: sonali, new dehli.
- Davenport, J & Davenport, J. L (2006). The impact of tourism and personal leisure transport on coastal environment: A review. Estuarine, coastal and shelf science. Vol. 67. pp. 280-292.
- During Caspers, E. C, L (1972). Harappan Trade in the Arabian Gulf in the third Millennium BC. Mesopotamia VII. 167- 191
- Hall, M. C, (2000) , Tourism planning , policies, processes and relationships. Pearson education. Harlow.
- Ko, Dw & STTEWART, W. F (2002). A S tructural equation model of Resident Attitudes for tourism Development, Tourism Management, vol 23.
- Law, Christopherom (2002). Urban Tourism, Continuum.
- Mortazavi, M (2004). Systems Collapse: A comparative study of the collapse of the urban communities of southeast Iran in the second millennium BC. Ph. D Thesis England: University of Bradford.
- Sasidharan, V. Sirakaya, E. & Kerstetter, D (2002). Developing countries and tourism Eco labels. Tourism management. Vol. 23. pp161-174.
- World Tourism Organization (2006). Tourism Highlights editions.
- www. Mitjalilismj. Blogfa. com.

